

Sylwester STRZYŻEWSKI*

JÓZEF GAŁKA – LOSY ŻOŁNIERZA

Autor w artykule przedstawia postać Józefa Gałki, żołnierza walczącego w I i II wojnie światowej, powstańca wielkopolskiego oraz uczestnika wojny polsko – rosyjskiej w 1920 roku. Chronologicznie uporządkowana biografia stała się zarazem charakterystyką 80 – letniego okresu historii Polski, przedstawionej losami polskiego żołnierza.

Słowa kluczowe: *Gałka Józef, biografie, powstańcy Wielkopolscy, wojna 1914 – 1918, wojna 1939 – 1945, służba wojskowa*

WSTĘP

Głównym celem pracy było zebranie informacji i napisanie życiorysu Józefa Gałki, na podstawie zachowanych przez jego syna, Ryszarda, materiałów, które tworzą dość duży zbiór interesujących dokumentów oraz unikatowych zdjęć. Odtwarzając kolejne etapy barwnego życia Józefa Gałki, starałem się zwrócić szczególną uwagę na zawartość archiwum domowego, w którego skład wchodzi niejednokrotnie bardzo interesujące, niepublikowane akta.

Podjęcie się opracowania tego zbioru stało się dla mnie połączeniem przyjemnego odkrywania historii z pożytecznym dla właściciela zebraniem i posegregowaniem wszystkich dostępnych informacji o Józefie Gałce.

O ile pochodzenie oraz datowanie dokumentów nie stwarzało większych problemów, to część nieopisanych zdjęć musiałem poddać gruntownej analizie. Brakujące dane zmusiły mnie do zasięgnięcia informacji uzupełniających z innych źródeł i opracowań.

Analizując badany materiał, należy stwierdzić, iż do rzadkości należy znalezienie tak bogatego oraz dobrze przechowanego zbioru tworzącego archiwum domowe.

---

* ppor. mgr Sylwester STRZYŻEWSKI

Za udostępnienie tegoż zbioru składam serdeczne podziękowania właścicielowi – Ryszardowi Gałce. Bez jego świadomości, że zachowane zbiory akt mają określoną wartość, praca ta nie zostałaby napisana.

1. OKRES 1900 – 1920

1.1. Okres dorastania 13 III 1900 – II 1918

Józef Gałka urodził się w rodzinie rzymskokatolickiej 13 marca 1900 roku w Jerce, powiat Kościan, województwo poznańskie. Ojciec Marcin, matka Katarzyna, z domu Budna. Miał troje rodzeństwa; starszego brata Antoniego (z zawodu maszynista, mieszkał w Kościanie) oraz dwie młodsze siostry, Wiesławę (Szałczyńska, zam. w Krzywiniu) i Agnieszkę (Konieczna, zam. we Wrocławiu).

W latach 1907 – 1914 uczęszczał do niemieckiej szkoły (IV oddział I klasowej szkoły powszechnej niemieckiej) w Rogaczewie, powiat Kościan.

Po zakończeniu edukacji przez dwa lata (1914 - 1915) pomagał ojcu i pracował na stacji kolejowej w Rogaczewie. W 1916 roku został zatrudniony w firmie „Wołkowski”, mieszczącej się w Zawadach, koło Poznania. Firma zajmowała się ogrodnictwem i dzięki temu Józef Gałka, po dwuletnim okresie pracy (1916 – do lutego 1918, jako czeladnik) otrzymał zawód cywilny – ogrodnik. Niewątpliwie duży wpływ na wybór tej pracy miało gospodarstwo (oraz pszczelarstwo), prowadzone przez jego ojca. Zamiłowanie do przyrody z czasem przekształciło się w pasję łowiecką, którą uprawiał przez długi okres swojego życia.

1.2. Służba w armii niemieckiej 20 III 1918 – 12 XI 1918

Dnia 20 marca 1918 roku Józef Gałka został wcielony z poboru do armii niemieckiej i rozpoczął służbę w 5. Pułku Strzelców Górskich w Jeleniej Górze, jako strzelec w kompanii karabinów maszynowych.

Służbę – przeszkolenie podstawowe w 5. pułku zakończył 20 maja. Dnia następnego został przeniesiony do 195. Dywizji Strzelców Górskich i wysłany na front zachodni, jako strzelec 4. kompanii karabinów maszynowych. W jednostce tej służył do 12 listopada 1918 r., czyli do zawieszenia broni.

Okoliczność ta przyczyniła się do ucieczki, którą zorganizował i przeprowadził z sześcioma towarzyszami, pochodzącymi podobnie jak i on z okolic Poznania.

Do domu wrócił pod koniec listopada 1918 roku.

Rys. 1. Józef Gałka w towarzystwie kolegów – okres służby w armii niemieckiej

Źródło: Zbiory rodziny Gałków

1.3. Powstanie Wielkopolskie 24 XII 1918 – 16 II 1919

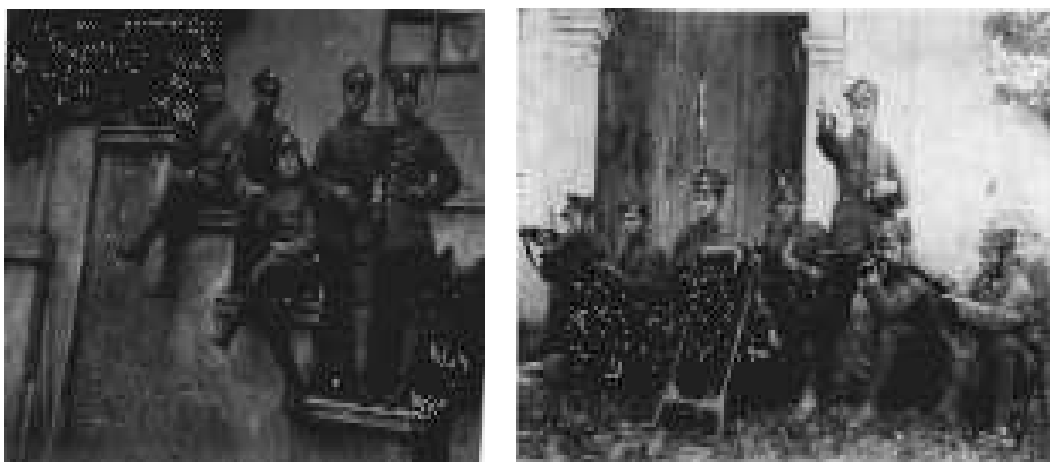
W domu, z rodziną, Józef Gałka przebywał niecały miesiąc. Ojciec nie zgodził się na przystąpienie do powstańców, więc to Józef Gałka uciekł z domu i już 24 grudnia 1918 roku wstąpił ochotniczo do tworzących się w Poznaniu oddziałów powstańczych. Został przydzielony do plutonu Wartowniczego w Cytadeli „Poznań” (dowódcą plutonu był st. sierż. Wyrwa).

27 grudnia wybuchło Powstanie Wielkopolskie. Józef Gałka, 28 grudnia wziął udział w zajęciu Cytadeli – ważnego obiektu wojskowego Niemców. Znajdowała się tam duża ilość dobrze uzbrojonego wojska niemieckiego. Było to zarazem wojskowe centrum łączności.

1 stycznia 1919 r. zostaje przeniesiony do nowo tworzonego 13. Oddziału Karabinów Maszynowych (dowódcą Oddziału był por. Ganke, Polak, były oficer armii niemieckiej). Służył w nim na stanowisku celowniczego ckm.

Po zajęciu miasta, ostatnim ważnym punktem oporu było lotnisko Ławica. Wraz z kompanią piechoty i plutonem karabinów maszynowych Józef Gałka wziął czynny udział w zdobyciu tego lotniska¹.

15 stycznia Józef Gałka wraz z oddziałem został zaprzysiężony. Zaraz po przysiędze grupa została przeniesiona do koszar na Jeźycach – Poznań. Kierownictwo powstania podzieliło tworzący się front na 4 grupy². Los przydzielił Gałkę do grupy południowo zachodniej "Leszno", obejmującej linię od kanału Obry, w łuku na północ od Leszna, do miasta Poniec włącznie. Dowódcą grupy został ppor. Bernard Śliwiński.

Rys. 2. Józef Gałka w towarzystwie innych żołnierzy – okres Powstania Wielkopolskiego

Źródło: Zbiory rodziny Gałków

W drugiej dekadzie stycznia 1919 r. rozpoczęto tworzenie większych jednostek wojskowych - pułków i dywizji. W wyniku powziętych decyzji rozkazem dziennym nr 14, 19 stycznia zaczęto formować pierwszą regularną jednostkę – 1. Pułk Strzelców Wielkopolskich. Józef Gałka został przydzielony do 2. kompanii km, wchodzącej w skład II baonu 1. Pułku Strzelców Wielkopolskich (dowódca – ppłk Paszkiewicz) w Poznaniu

¹ A. Czubiński, Z. B. Grot, Miśkiewicz, *Powstanie Wielkopolskie*, Poznań 1983, s.183-185.

² P. Bauer, *55 Poznański pułk piechoty*, Warszawa 1991, s. 3.

(organizatorem pułku, a następnie 1. Dywizji Strzelców Wlkp., przemianowanej w trakcie działań wojennych na 14. DP był gen. dyw. Daniel Konarzewski)³.

28 stycznia 1919 r. rozpoczęła się niemiecka ofensywa w Wielkopolsce. Pułk został przeniesiony do obozu ćwiczebnego w Biedrusku pod Poznaniem w którym do końca lutego formowanie jednostki zostało zakończone⁴.

Podpisanie 16 lutego 1919 r. rozejmu w Trewirze wyznaczyło linię demarkacyjną według aktualnego przebiegu linii frontowej i zakończyło działania wojenne.

1.4. Pobyt na froncie w Małopolsce Wschodniej 17 III 1919 – 5 VI 1919

Po zakończeniu działań wojennych w Wielkopolsce, z powodu trudnej sytuacji pod Lwowem, jednostka Józefa Gałki została przeniesiona do Małopolski Wschodniej, na front „Lwów”, gdzie od 17 marca 1919 r. brała udział w bojach. Józef Gałka został wyznaczony na stanowisko celowniczego ckm.

W dniach 12 i 13 marca pułk z Bolechowa, transportami kolejowymi odjechał na wschód. 15 marca pułk dotarł do Wiszni Sądowej, tam też wojsko zajęło wyznaczone kwatery. Całe zgrupowanie weszło w skład odsieczy pod dowództwem gen. Rozwadowskiego, której głównym celem stało się odblokowanie miasta Lwowa. 18 marca nastąpiła ofensywa w Małopolsce Wschodniej. II batalion ruszył wzdłuż linii Sądowa Wisznia - Gródek Jagielloński. Pełny sukces akcji pozwolił na rozwinięcie ataku w kierunku na Wołczuchy i Koców. Batalion zajął i te miejscowości, a następnego dnia wieczorem zmuszając Ukraińców do odwrotu, stanął na linii Ebenon - Henrykówka - Dobrzany.

W okresie od 20 marca do 17 kwietnia 1. Pułk Strzelców prowadził walki pozycyjne na 20 kilometrowym odcinku od folwarku Henrykówka po Gródek Jagielloński. 19 kwietnia rozpoczęła się operacja o kryptonimie „Jazda”, mająca na celu unieszkodliwienie ukraińskich baterii, ostrzeliwujących Lwów. Po ciężkich walkach siły ukraińskie zostały zmuszone do odwrotu i opuszczenia wzgórz z rejonu Lwowa. Po tej walce przez trzy tygodnie pułk obsadzał linię Narwia - Maliczkowice - Nagórzany - Pasieki Żubrzyckie. 9 maja wyczerpany walkami pozycyjnymi wycofany został do odwodu.

W nocy z 15 na 16 maja pułk został skoncentrowany w rejonie Koporóz - Zawidowice. Następnego dnia zajął Komarnę, a 18 maja Mikołajew, biorąc do niewoli 800 jeńców. 19 maja zajął Rozdoł i Piaseczno, a 20 maja Stryj. 27 maja pułk przetransportowano do Lwowa. Tam odbyło się pożegnanie jednostki zakończone defiladą⁵.

Tego samego dnia, w uznaniu zasług, został awansowany na stopień starszego strzelca (rozkaz nr 106/19). Po otrzymaniu awansu Józef Gałka przybył do domu. Najpierw otrzymał od ojca ostrą reprimendę za ucieczkę z domu w szeregi powstania, a później gratulacje za swoją postawę i awans.

1.5. Pobyt na froncie pod Leszmem 5 VI 1919 – 8 X 1919

Po powrocie do Poznania, do końca lipca pułk przechodził reorganizację. 29 lipca jednostka weszła w skład 1. Dywizji Strzelców Wielkopolskich, pod

---

³ Tamże, s. 4.

⁴ Tamże, s. 5.

⁵ Tamże, s. 7-10.

dowództwem gen. Dubiskiego i otrzymała rozkaz wymarszu na front wielkopolski. Będąc w składzie 2. kompanii karabinów maszynowych, 1. Pułku Strzelców Wielkopolskich, od 1 sierpnia 1919 r. Józef Gałka brał udział (nadal na stanowisku celowniczy ckm) w walkach na froncie „Leszno”. Jego jednostka została ulokowana i operowała na odcinku linii demarkacyjnej Pawłowice - Włoszakowice. Pomimo zawartego rozejmu dochodziło do wielu prowokacji oraz starć z wojskami niemieckimi. Polacy organizowali liczne wypadki, które w oficjalnych meldunkach były ukrywano przed dowództwem.

Od 1 października front zachodni został ponownie przegrupowany i w wyniku podjętych decyzji pułk obsadził odcinek na północ od Brenna do Sowin włącznie. Służba, w tym okresie, w głównej mierze opierała się na częstym patrolowaniu granicy oraz zabezpieczeniu zasiekami posterunków.

Tydzień później, 6 października, pułk otrzymał rozkaz przekazania pozycji 1. Rezerwowemu Pułkowi Strzelców i ponownego wyjazdu na front wschodni. Wyjazd transportami kolejowymi z Włoszakowic, Ponieca i Kąkolewa nastąpił 8 października⁶.

1.6. Front litewsko – białoruski 13 X 1919 – 18 X 1920

Od 13 października, przeniesiony na wschód, przebywał na froncie litewsko-białoruskim, służył na stanowisku karabinowy ckm. Tego dnia pułk wraz z 1. Dywizją Strzelców Wielkopolskich został zebrany w całość w okolicach Bobrujska, a 16 października rozpoczął działania wojenne od wyparcia Rosjan za rzekę Ołę. Od tego momentu rozpoczęły się walki pozycyjne. 1. ps jednakże nie zajmował tylko okopów; jego nowa taktyka działań polegała na przeprowadzaniu częstych wypadów na głębokie tyły przeciwnika, poprzez uderzenia zniwastka małymi oddziałami

Rok 1920 przyniósł zmianę numeracji jednostek, w ramach unifikacji jednostek wielkopolskich z wojskiem polskim. Podległość operacyjna Józefa Gałki w 1920 r. wyglądała następująco:

2. kompania karabinów maszynowych,

II. baon – dowódca – kpt. Korwin Kossakowski,

55. pp – dowódca – ppłk Paszkiewicz,

14. Dywizja Piechoty Wielkopolska – dowódca – gen. ppor. Konarzewski,

4. Armia – dowódca – gen. ppor. Skierski,

Odcinek Środkowy – dowódca – gen. ppor. Rydz- Śmigły.

Od stycznia do czerwca 1920 r. 55. pp toczył walki pozycyjne w rejonie Bobrujska, przeprowadzając liczne akcje wypadowe za Berezynę. 16 i 17 kwietnia brał udział w ofensywie na Jelań i Sieliszcze, przyczyniając się do pobicia nieprzyjaciela. 26 kwietnia pułk powrócił do Bobrujska.

Ze względu na zaistniałą sytuację na froncie, 9 lipca 55. pułk piechoty rozpoczął odwrót z Bobrujska, wycofując się w rejon Berezny Kartuskiej. W dniach 22 - 24 lipca toczył walki o poszerzenie drogi odwrotu przez to miasteczko. 26 lipca baony 55. pp obsadzały przyczółek mostowy w Berezynie Kartuskiej. Przez cały dzień oddziały były pod ostrzałem artyleryjskim (miejsce zostało całkowicie spalona). Ataki

⁶ P. Bauer, *55 Poznański pułk piechoty*, Warszawa 1991, s. 11.

przeciwnika trwały również przez całą noc. Pomimo zmęczenia 55. pp przeszedł do kontrataku, zajmując miejscowości Sokołów i Smolarkę. Ze względu na zmęczenie wojsk własnych oraz przewagę przeciwnika, rano 27 lipca przyczółek został zwinięty, a pułk wycofał się na linię Malecz – Łukomierz. Do 31 lipca pułk odpierał ataki na linii rzeki Leśnej⁷. Natomiast 1 sierpnia baony 55. pułku zajęły Janów Podlaski.

W dniach 6 - 7 sierpnia 14. DP toczyła boje nad Bugiem. W trakcie działań dywizja otrzymała rozkaz oderwania się od nieprzyjaciela i wykonania flankowego marszu z miejsca postoju Janów Podlaski do Dębina. 12 sierpnia 55. pp stanął w rejonie m. Gołąb - Bonów, jako rezerwa 14. DP⁸.

Udział 55 pułku piechoty w bitwie warszawskiej 13 VIII – 28 VIII 1920

4 armia została wybrana przez Naczelnego Wodza główną grupą uderzeniową⁹ i w dniu 16 sierpnia 1920 r. zajmowała pododcinek Dęblin – Kock z zadaniem rozbicia grupy mozyrskiej i zajęcia Mińska Mazowieckiego.

14 sierpnia. Został wydany rozkaz polecający 14 DP zajęcie pozycji wyjściowych do kontrataku, a wieczorem 15 sierpnia 55. pp zajął wyznaczone pozycje.

16 sierpnia. O godz. 6⁰⁰ rezerwy dywizji (pod dowództwem ppłk. Paszkiewicza) w składzie 55. pp z artylerią ciężką wyruszyły ze skrzyżowania szosy Dęblin – Kock i Lublin – Warszawa za kolumną główną. Kolumna przełamała opór pod Rykami i ruszyła w kierunku Garwolina. Po drodze rozbiła 171. brygadę 57. dywizji sowieckiej, odcinając w rejonie Maciejowice – Sobolew 169. brygadę sowiecką. Rozbitki tych oddziałów zostały otoczone przez 55. pp Wlkp. w rejonie Kownacica – Sokół. Po oczyszczeniu terenu pułk wyruszył w kierunku Garwolina, zajmując i zabezpieczając tę miejscowość.

17 sierpnia. 55. pp został wysunięty w rejon Pilawy, celem zajęcia węzła kolejowego z punktu wypadowego Puznówka. O godz. 4⁰⁰ nad ranem, przełamując silny opór 8. i resztek 57. dyw. sow., pułk wyruszył w kierunku m. Kołbiel i zajął tę miejscowość o godz. 11⁰⁰ (biorąc do niewoli kilkudziesięciu jeńców). Na miejscu II batalion został silnie zaatakowany przez oddziały piechoty i kawalerii nieprzyjacielskiej, przez co musiał wstrzymać dalszy marsz. Po odparciu nieprzyjaciela czoło kolumny ruszyło szosą w kierunku na Mińsk, pędząc przed sobą rozbite oddziały 24. i 28. brygady sow. Około godziny 17⁰⁰ czoło kolumny wkroczyło do Mińska Mazowieckiego, z entuzjazmem witane przez ludność miejscową.

18 sierpnia. O godz. 15⁰⁰ siły główne w składzie i porządku 57., 55., 58. pp oraz 15. pułk ułanów wyruszyły w kierunku na Kałuszyn. Około godz. 20⁰⁰ 57. i 55. pp osiągnął rejon Grębków – Stawiski.

W dniach *19 – 20 sierpnia* 55. pp podążał w ślad za 16. DP trasą Kałuszyn – Węgrów – Nur.

---

⁷ M. Tarczyński, *Bitwa Lwowska 25 VII - 18 X 1920. Dokumenty operacyjne, tom 1*, Warszawa 2002, s. 316, 608.

⁸ P. Bauer, *55 Poznański pułk piechoty*, Warszawa 1991, s. 12 - 13.

⁹ J. Piłsudski, *Rok 1920*, Warszawa 1927.

21 sierpnia. Pułk przeprowił się przez Bug i poprzez Szulborze przesunął się do rejonu Czyżew – Andrzejewo – Zaręby.

22 sierpnia. Pułk rozlokował się w rejonie m. Modzele.

W dniach *23 – 25 sierpnia* 55. pp przesunął się w okolice Łomży, gdzie otrzymał rozkaz ostatniej fazy operacji warszawskiej. Ze względu na przebijanie się, otoczonych wojsk nieprzyjacielskich zarządzono przesunięcie całej 14. DP wzdłuż granicy – zachodnim brzegiem Pisy. Po krótkim boju i nieudanych próbach przerwania blokady utworzonej przez 14. i 15. DP, 4. Armia Sowiecka zrezygnowała z walk i przekroczyła granicę wschodnich Prus, tam też złożyła broń.

27 sierpnia. 55. pp stanął w rejonie wsi Piątница, gdzie otrzymał rozkaz przetransportowania z Łomży w rejon Witulin – Hrud – Biała Podlaska¹⁰.

Udział 55 pułku piechoty w bitwie niemeńskiej 29.VIII. – 18. X. 1920 r.

28 sierpnia. Do godz. 22⁰⁰ pułk został załadowany i następnie o godz. 2⁰⁰ odszedł pierwszy, koło południa drugi, po południu trzeci transport 14. DP.

W nocy z *30 na 31 sierpnia* 2. baon 55. pp wraz z dowództwem pułku wywagonował się w Białej Podlaskiej, skąd przeszedł do m. Hroda.

1 września. II. baon wyruszył w ślad za I. baonem do m. Motykały.

2 września. Doszło do ciężkich walk w m. Rudawiec. Po zajęciu miejscowości przez nieprzyjaciela doszło do udanej kontrakcji i w efekcie do odbicia miasta i obsadzenia przez 55. pp linii rzeki Leśnej od Tuchenicz do Rudawca włącznie.

3-5 września. Pułk obsadził swoimi siłami odcinek frontu od wsi Jasieniówka do rzeki Muchawce.

7-8 września. 2. baon wziął udział w wypadzie na Żabinkę. Po 2- godzinnej walce przełamał linię frontu, zajął stację w ww miejscowości i wziął do niewoli 150 jeńców.

9 września. Rano nieprzyjaciel zarządził kontrakcję, w której wzięło udział 5 pułków. Bitwa, w której dochodziło do walki wręcz, trwała 3 godziny. W efekcie 55. pp odrzucił nieprzyjaciela, zdobył 32 jeńców, 3 karabiny maszynowe oraz 100 karabinów ręcznych.

12 września. Został wydany rozkaz, w myśl którego 55. pp miał się przesunąć w rejon Ogrodniki – Litwinki. Pułk dnia następnego zajął wyznaczone stanowiska.

15 września. Pułk przesunął się do rejonu Tewle (zajmując po walce tę miejscowość) – Nowosiółki, celem zabezpieczenia drogi oraz ruchu kołowego Tewle – Strychowo.

16 września. 55. pp skutecznie odpierał ataki na odcinku Chaki – Horodeczno. W walkach wyróżnił się 57. pp oraz 2. baon 55. pp, który utracił rannych i zabitych we wszystkich stopniach wojskowych. Największe straty pułk poniósł pod Sławną. Poległo

---

¹⁰ M. Tarczyński, *Bitwa Warszawska 13 - 28 VIII 1920. Dokumenty operacyjne, tom 1*, s. 63 - 479, Warszawa 1995, *tom 2*, Warszawa 1996, s. 36 – 769.

tam 12 strzelców oraz 2 dowódców kompanii. Ostatni, wieczorny atak trwał bez przerwy prawie pięć godzin.

19 września. Po ciężkich walkach pułk przeszedł do rezerwy dywizji, w rejon Stryhowo – Ostrowo.

20 września. Maszerował dalej w kierunku Prużan.

21 września. 2. baon atakował nieprzyjaciela wzdłuż szosy Różańskiej i po przełamaniu oporu odrzucił wroga z linii Rudniki – Chorewo – Zalesie – Smolany, po czym wycofał się do Prużan.

24 września. 55. pp zdobył Różan i rozpoczął przygotowania się do kolejnej akcji.

30 września. Pułk po ciężkich walkach zdobył Baranowicze. II. batalion stanął w odwodzie w Nowo-Baranowiczach.

1 października. Pułk skoncentrowany w rejonie Darowo odpierał ataki Rosjan. Wieczorem II. batalion, przechodząc do wsi Litawy, ruszył pod silnym ogniem artyleryjskim i karabinów maszynowych w nocnym ataku na nieprzyjaciela. W efekcie batalion wyrzucił nieprzyjaciela w walce na bagnety i granaty ręczne z okopów, zadając mu ciężkie straty.

2 października. Kontynuując atak na Kleck, po drodze zajmował kolejno Wiedźmę, Swojatycze, Podlesie. W akcji wzięto do niewoli 100 jeńców i zdobyto 20 karabinów maszynowych.

3 października. II. batalion zajął Kleck.

11 października. 55. pp przeprowadził bardzo ciężkie walki o Kojdanów. Walka trwała cały dzień i zakończyła się zajęciem miejscowości, o północy, w ataku na bagnety. Nieprzyjaciel stracił 600 zabitych i 700 jeńców. Polacy stracili 200 zabitych.

13 października. Pułk otrzymał rozkaz prowadzenia ofensywy w kierunku Mińska i osiągnięcia linii rzeki Ptyczy.

14 października. Pułk zajął Hryczyno.

15 października. Pułk zajął po walce na bagnety Mińsk Litewski, zdobywając liczny tabor kolejowy (zdobyto 100 jeńców, 18 km, 1 działo, 300 wagonów oraz uwolniono 300 żołnierzy polskich). Po nawiązaniu łączności z dywizją otrzymał rozkaz wycofania się – 55. pułk piechoty wyznaczony został do pełnienia służby na linii demarkacyjnej na lewym brzegu Niemna, w okolicy Stołpców.

16 października. Pułk po wycofaniu stanął w rejonie Stańków – Kukszewicze.

17 października. Zajął teren Hryczyno – Zabłocie. Sukcesy wojsk polskich przerwało zawieszenie broni, które weszło w życie 18 października 1920 r.¹¹.

---

¹¹ M. Tarczyński, *Bitwa Niemeńska 29 VIII - 18 X 1920. Dokumenty operacyjne, tom 1*, s. 10 - 548, Warszawa 1997, *tom 2*, Warszawa 1999, s. 11 - 942.

2. OKRES 1920 - 1939

2.1. Służba wojskowa 19 X 1920 – 1 IX 1922

W okresie od 19 października do 19 grudnia 1920 r. Józef Gałka pełnił funkcję instruktora obsługi ckm w macierzystym 55. pułku piechoty. Pułk ten, po miesiącu służby na linii demarkacyjnej, 21 listopada skierowany został do rejonu miejscowości Zelwy.

20 grudnia Józef Gałka został przeniesiony, celem przeszkolenia, do Baonu Szkolnego przy 14. DP. W wigilię pułk przybył do Krotoszyna, przeznaczonego na garnizon pokojowy. Po ukończeniu edukacji (11 lutego 1921 r.) ocenionej na stopień „dobry”, Józef Gałka powrócił do 55. pp, a 24 lutego został przesunięty do kompanii karabinów maszynowych, w którym do 20 kwietnia 1921 r. pełnił funkcję instruktora ckm¹².

1 marca 1921 r. w drodze wyróżnienia został odznaczony Krzyżem Walecznych¹³. Z tym odznaczeniem wiąże się mała nieścisłość. Otóż data ta jest wpisana w legitymacji upoważniającej do noszenia Krzyża Walecznych, natomiast w zeszycie ewidencyjnym Józefa Gałki, w rozdziale „Odznaczenia i pochwały”, widnieje termin 19 styczeń 1920 r. Data ta jest dosyć dziwna, biorąc pod uwagę, że Krzyż Walecznych został ustanowiony rozporządzeniem z dnia 11 sierpnia 1920 r.¹⁴

21 kwietnia został przeniesiony do oddziału demobilizacyjnego 55. pp, natomiast 13 czerwca odkomenderowany do Okręgowej Szkoły Podoficerów Piechoty nr VII w Śremie jako elew. Edukację w tej szkole skończył 1 września 1921 r. z oceną „dobry”. Dnia następnego powrócił do 55. pp, by 3 września otrzymać awans na stopień kaprała¹⁵. Natomiast już 24 listopada 1921 r. otrzymał kolejny awans na stopień plutonowy¹⁶.

23 października 1921 r. pułk został przeniesiony do Leszna Wlkp., a I. oraz II. batalion do Rawicza.

Na okres 25 listopada - 2 grudnia 1921 r. został przesunięty do kadry Baonu Zapasowego 55. pp, pełniąc tam nadal funkcję instruktora. Natomiast od 3 grudnia 1921 r. do 15 grudnia 1922 r. był instruktorem ckm w 2. kompanii ckm 55. pp.

2.2. Służba zawodowa 1 IX 1922 – 1 IX 1928

1 września 1922 r. Józef Gałka został mianowany podoficerem zawodowym w grupie pierwszej. 15 grudnia 1922 r. został służbowo przeniesiony do Oficerskiej Szkoły dla Podoficerów w Bydgoszczy, z przydziałem do kompanii sztabowej, na stanowisko instruktora karabinów maszynowych i broni specjalnej¹⁷.

Przebywając w lipcu 1923 roku na ćwiczeniach w Wesolej, prowadził spółdzielnię pułkową, sprzedającą żołnierzom, po niższych cenach, papierosy, słodycze,

¹² P. Bauer, *55 Poznański pułk piechoty*, Warszawa 1991, s. 17.

¹³ Legitymacja. Rozkaz nr 18/21 dowództwa 14 DP.

¹⁴ G. Krogulec, *Krzyż Walecznych*, Warszawa 1998, s. 27.

¹⁵ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 171/21.

¹⁶ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 238/21.

¹⁷ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 277/22.

i inne artykuły (towary nabywano bezpośrednio u producenta, Spółdzielnie towarzyszyły żołnierzom na ćwiczeniach, poligonach, natomiast zyski przekazywano na kursy dla analfabetów, wycieczki, zakup sprzętu świetlicowego, organizację uroczystości)¹⁸.

13 lutego 1924 r. został odkomenderowany do Centralnej Szkoły Strzelniczej w Toruniu, celem odbycia pięciomiesięcznego kursu. 5 lipca skończył edukację z ogólnym wynikiem „dostateczny” (w tym dziesięć not „dobrze” i sześć not „dostatecznie”). Przez władze uczelni został zarekomendowany na stanowisko pomocnika instruktora z broni, władaniem karabinem maszynowym i bronią towarzyszącą.

Po powrocie do kompanii sztabowej 6 lipca, jako instruktor ckm i broni towarzyszącej, służył w Szkole Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy, do momentu jej rozwiązania¹⁹. Szkoła ta była jedyną w swoim rodzaju instytucją wychowawczą w Polsce. Jej zadaniem było szkolenie kursowe w ramach, którego podoficerowie zdobywali stopnie oficerskie oraz szkolenie specjalistyczne oficerów piechoty, kawalerii i artylerii.

Pomimo objęcia stanowiska instruktora, plutonowy zawodowy Józef Gałka postanowił zmienić rodzaj służby. W związku z tym na początku grudnia przeszedł w Wojskowym Szpitalu Okręgowym nr VIII w Toruniu odpowiednie badania „dla wstępujących do oddziałów lotniczych i żeglugi powietrznej”. Badania skończył 12 grudnia 1925 r. z ostatecznym wnioskiem lekarskim „zdolny do służby lotniczej”. Świadectwo zostało dołączone do akt i sprawa, z nieznanych przyczyn, została zamknięta.

1 kwietnia 1926 r. Józef Gałka awansował na stopień sierżanta tytularnego²⁰. Podoficerowie, którzy nie mogli wylegitymować się wykształceniem podstawowym, byli zobligowani do ukończenia kursów dokształcających z zakresu 7 lat szkoły powszechnej. W roku 1925 rozpoczął trzyroczny kurs dokształcający dla podoficerów zawodowych w Bydgoszczy z zakresu czterech klas gimnazjum starego typu.

W trakcie tej edukacji, 1 września 1927 r. awansował na stopień sierżanta rzeczywistego²¹.

W kwietniu 1928 r. otrzymał pochwałę za natychmiastowe zdanie znalezionej kwoty pieniężnej w wysokości 125 zł. Edukację zakończył 5 maja 1928 r., z zakwalifikowaniem na kurs wyższy „D”²².

2.3. Służba zawodowa 1 IX 1928 – 31 VIII 1931

1 września 1928 r. Józef Gałka przedłużył służbę zawodową do 31 sierpnia 1931 r.²³.

---

¹⁸ J. Odziemkowski., *Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1996, s. 76 - 77.

¹⁹ Szkołę rozwiązano 30 września 1938 r. Bydgoska Szkoła Podchorążych. *Księga pamiątkowa*, Bydgoszcz 1930.

²⁰ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 67/26.

²¹ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 146/27.

²² J. Odziemkowski., *Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1996, s. 41 - 51.

²³ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki*, Rozkaz nr 128/28.

21 listopada otrzymał Medal Pamiątkowy za wojnę 1918 - 1921. Niespełna miesiąc później, tj. 18 grudnia, został odznaczony Medalem Dziesięciolecia.

1 kwietnia 1929 r. został awansowany²⁴ na stopień starszego sierżanta tytularnego.

W dniach 21 - 25 stycznia 1930 r. w Centralnej Szkole Strzelniczej w Toruniu przeszedł i ukończył (z wynikiem „dobry”) 5 dniowy kurs przeszkolenia nt. ręcznego karabinu maszynowego Browning.

Rys. 3. Józef Gałka w trakcie odbierania nominacji

Źródło: Zbiory rodziny Gałków

2.4. Służba zawodowa 31.VIII.1931 r. - 31.VIII.1937 r.

1 września 1931 r. Józef Gałka przedłużył służbę wojskową do 31 sierpnia 1937 r. 21 listopada 1931 r. brał udział w Okręgowych Zawodach Strzeleckich w Toruniu, organizowanych przez bydgoską Szkołę Podchorążych. W strzelaniu z pistoletu dowolnego zajął drugie miejsce. W rok później, 22 października, na tych samych zawodach zajął również drugie miejsce. Taki sam wynik osiągnął na zawodach 29 maja 1933 r.

Miesiąc później, 25 czerwca, zawody zorganizował Związek Strzelecki Okręgu Pomorskiego. Józef Gałka w strzelaniu z maszynowego karabinu bojowego zajął trzecie miejsce, natomiast pierwsze miejsce w strzelaniu z karabinu bojowego z tarczą.

Decyzją Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosobienia Wojskowego m. Bydgoszcz otrzymał, 3 stycznia 1933 r., prawo do noszenia Państwowej Odznaki Sportowej klasy drugiej, stopnia drugiego. W tym czasie był również członkiem rzeczywistym Ligi Morskiej i Kolonialnej (legitymacja nr 232), której oddział miał swoją siedzibę w bydgoskiej szkole.

---

²⁴ *Zeszyt Ewidencyjny Józefa Gałki, Rozkaz nr 95/29.*

7 stycznia 1933 r. Józef Gałka zawarł w Bydgoszczy związek małżeński z Joanną Heleną Bosiacką.

W myśl artykułu 98 rozporządzenia Prezydenta RP o służbie wojskowej podoficerów i szeregowych, 1 stycznia 1934 roku, został zaliczony do pierwszej grupy podoficerów zawodowych liniowych piechoty. Również w tym roku (10 października) został członkiem Koła Przyjaciół Harcerstwa, przy 12 Drużynie Harcerskiej im. ks. Poniatowskiego w Bydgoszczy (legitymacja nr 49), z prawem noszenia odznaki.

1 września 1934 r. zgodnie z Dz. Rozk. Nr 6/26, poz. 55, przyznano mu prawo noszenia pierwszego szewronu²⁵ typu szerokiego i szewronu typu węższego.

12 listopada 1935 r. poddał się egzaminowi nadzwyczajnemu, którego zakres obejmował program nauczania siedmioklasowej szkoły powszechnej (ukończony w 1914 roku). Otrzymując oceny "dobry", otrzymał świadectwo ukończenia szkoły.

19 marca 1936 r. został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi, po raz pierwszy, za zasługi w służbie wojskowej.

15 października 1936 r. Józef Gałka został uprawniony do noszenia Odznaki pamiątkowej Bydgoskiej Szkoły Podchorążych (legitymacja nr 727).

2 kwietnia 1937 r. w Bydgoszczy przyszedł na świat syn Józefa, Ryszard Franciszek Gałka.

2.5. Służba zawodowa 31 VIII 1937 – 31 VIII 1939

1 września 1937 r. przedłużył zawodową służbę wojskową do dnia 31 sierpnia 1940 r. Tego samego dnia przyznano mu prawo do jednego szewronu szerokiego i drugiego szewronu węższego.

W styczniu 1938 r. został odznaczony medalem za długoletnią pracę. 1 lipca 1938 r. otrzymał awans na stopień starszego sierżanta rzeczywistego.

1 października 1938 r. po likwidacji Szkoły Podchorążych został ewidencyjnie przeniesiony do 61. pułku piechoty (od tej chwili macierzystego), natomiast służbowo - do ekspozytury Nr 3 Oddziału II Sztabu Głównego w Bydgoszczy. Po przybyciu do ekspozytury został bezpośrednio skierowany do 8. Batalionu Pancernego, celem odbycia kursu. 30 lipca 1938 r. zdał egzamin przed komisją egzaminacyjną i uzyskał pozwolenie na prowadzenie wojskowych samochodów osobowych, samochodów ciężarowych oraz motocykli (pozwolenie nr 280). Po zakończeniu kursu w ekspozyturze zajął stanowisko podoficera wywiadowczego. Jego głównym zajęciem stał się werbunek informatorów w Niemczech, z ziem sąsiadujących z województwami poznańskim oraz pomorskim. Najwięcej informacji uzyskiwał od polskich kolejarzy, którzy na podstawie transportów niemieckich przekazywali dane o ilości i rodzaju przewożonego ładunku.

W styczniu 1939 r. został odznaczony Srebrnym Medalem za długoletnią służbę.

O zagrożeniu wojną oraz o ilości wykonywanej pracy, świadczy to, że od 29 grudnia 1938 r. do 31 sierpnia 1939 r. Józef Gałka z przysługującego mu urlopu

---

²⁵ Szewron – odznaka stopnia wojskowego, noszona na rękawie munduru. A. Jońca, *Wojsko polskie 1939 - 1945. Barwa i broń*, Warszawa 1990.

wypoczynkowego nie mógł wykorzystać ani jednego dnia. W jakim stopniu zorganizowany był wywiad polski, świadczy fakt, że dopiero po wojnie żona p. Gałki dowiedziała się, że jej mąż pracował w wywiadzie.

3. OKRES 1939 - 1947

3.1. Służba wojskowa 1 IX 1939 - 5 VI 1940

W pierwszej fazie kampanii wrześniowej 1 - 17 września 1939 r. Józef Gałka nadal służył w Ekspedyturze Nr 3 II Oddziału Naczelnego Wodza. W nocy z 18 na 19 września 1939 r., będąc w składzie tej jednostki, przekroczył granicę polsko-rumuńską. 20 września został zatrzymany i przetransportowany do obozu dla internowanych w miejscowości Calafat (Rumunia). Przebywał tam do 8 grudnia, po czym 9 grudnia został przewieziony do innego obozu w miejscowości Targu - Jiu (Rumunia). Przez cały czas, za pośrednictwem Czerwonego Krzyża, prowadził ożywioną korespondencję ze swoją rodziną (adresując na nazwisko panięskie żony); w okresie od 12 stycznia do 12 kwietnia 1940 r. przesłał 13 pocztówek.

W marcu 1940 r. postanowił uciec z obozu i przedostać się do Francji. 31 marca wraz z kilkoma kolegami uciekł, przewieziony w beczce z szambem wywożonym z terenu obozu. Uciekinierzy przedostali się do miejscowości Turnu - Seweryn, gdzie skontaktowali się z polskimi władzami i oczekiwali na przygotowanie paszportów. Po załatwieniu wszystkich formalności, Józef Gałka odebrał dokument 7 kwietnia w polskim konsulacie w Bukareszcie²⁶. Ze względu na bezpieczeństwo swoje oraz rodziny otrzymał paszport wystawiony na nazwisko Pietrzyk Stanisław, zawód technik - specjalista monter, z ważnością do 31 lipca 1940 r. Jako cel podróży podał podjęcie pracy we Francji. Następnie zgłaszał się do konsulatu francuskiego oraz jugosłowiańskiego (15 kwietnia), celem uzyskania zgody na przekroczenie kolejnych granic międzypaństwowych.

18 kwietnia 1940 r. Józef Gałka rozpoczął podróż do Jugosławii. 20 kwietnia zgłosił się w konsulacie jugosłowiańskim oraz polskim, tam też otrzymał 30 dinarów, na dalszą podróż.

Do Grecji (Aten) dostał się 21 kwietnia, gdzie oczekiwał na statek. 24 kwietnia, w oczekiwaniu na statek odbył, wraz z grupą Polaków wycieczkę po Atenach. Jedno z zachowanych zdjęć opisuje tę grupę; por. Konieczny z Warszawy, st. sierż. J. Gałka, st. sierż. Marszałek J. z Kalisza, st. sierż. Łabużek H. z Katowic oraz plut. Fijorkowski Stefan z 1. Pułku Lotniczego Warszawa.

2 maja rozpoczął podróż statkiem „Teophile Ciantier”. Do Francji dopłynął 6 maja, opuścił statek w porcie w Marsylii i zameldował się w Stacji Zbornej - obozie Camp de Carpiagne. 7 maja otrzymał numer ewidencyjny 15903 i został przydzielony w obozie do Oficera Ewidencyjnego²⁷ na stanowisko podoficera kancelaryjnego w dziale ewidencji personalnej. Zaskakująco szybko przegrana kampania francuska zmusiła Józefa Gałkę do podjęcia decyzji o kolejnej podróży, tym razem do Anglii.

²⁶ Zatrzymał się pod adresem; Casa Polona. Bibiceseu nr 4 Turnu Lererin Romania.

²⁷ Karta Ewidencyjna Józefa Gałki, Rozkaz Dzienny Stacji Zbornej 108/40.

3.2. Służba wojskowa 5 VI 1940 – 23 IV 1947

Józef Gałka ewakuował się 5 czerwca 1940 r., statkiem ss „Chorzów” (lub ss „Kmicic”) jednakże ze względu na fatalne warunki pogodowe – duży sztorm - trasa oraz czas podróży znacznie się wydłużył (do tego dochodziło zagrożenie niemieckich okrętów podwodnych, intensywnie kontrolujących w tym okresie wybrzeża wysp brytyjskich) i w efekcie dotarł do Liverpoolu dopiero 25 czerwca. Służbę pełnił w Polskich Siłach Zbrojnych pod dowództwem brytyjskim.

Po wylądowaniu i krótkim pobycie w porcie, w zaimprovizowanym obozie przejściowym pod Liverpooliem, został przewieziony transportem kolejowym do miejscowości Crawford (środkowa Szkocja) - obozu w Castle Mains²⁸. 18 lipca został zaewidencjonowany do I Korpusu, kompanii zapasowej saperów. Otrzymał książeczkę wojskową (Army Book 64) z przydzielonym numerem 20696/AP.

1 września otrzymał zaświadczenie o swojej służbie we Francji; *„z powierzonych obowiązków wywiązywał się bardzo sumiennie i gorliwie zasługując swojemi zaletami osobistymi na zupełne zaufanie przełożonych”*.

16 października 1940 r. został przydzielony do 1. Kompanii Saperów Zmotoryzowanych, a następnie służbowo przeniesiony do komendy miasta Perth i Falkirk w Szkocji, gdzie pełnił funkcję szefa kancelarii. Będąc na etacie w Kwaterze Głównej I Korpusu²⁹ służył na tym stanowisku do 10 września 1946 r.

Rys. 3. Józef Gałka – okres służby w Polskich Siłach Zbrojnych w Szkocji

Źródło: Zbiory rodziny Gałków

Od lutego 1943 r. należał do Klubu Polskich Ziem Zachodnich, oddział w Szkocji - Edynburg (legitymacja nr 500), a od 1 stycznia 1944 r. do Towarzystwa Szkocko - Polskiego z siedzibą w Falkirk (legitymacja nr 1644)³⁰.

W październiku 1944 r. otrzymał awans na stopień chorążego. 8 sierpnia 1946 r. został odznaczony Medalem Wojska po raz I i II (legitymacja nr 1443/46).

Po zakończeniu działań wojennych w Europie władze brytyjskie dążyły do całkowitego rozwiązania i likwidacji polskiego wojska stacjonującego w Anglii. W tym celu został utworzony Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia.

²⁸ M. Borchólski, *Z saperami generała Maczka*, Warszawa 1990, s. 51.

²⁹ Dowódcą I Korpusu był gen. dyw. Stanisław Maczek. Borchólski M., *Z saperami generała Maczka*, Warszawa 1990.

³⁰ Towarzystwo Szkocko - Polskie istnieje do dzisiaj.

10 września 1946 r. Józef Gałka zgłosił chęć powrotu do Polski. Wraz z innymi żołnierzami, w oczekiwaniu na powrót, podpisał 2 - letni kontrakt, co wiązało się z otrzymywaniem obniżonych poborów.

23 stycznia 1947 r. został uprawniony do noszenia odznaczenia The WAR MEDAL - 1939/45.

W dniu 8 stycznia 1947 r. został przeniesiony do obozu repatriacyjnego w Polkomet (Szkocja), oczekiwał na transport. W dniu 18 kwietnia został drogą morską na pokładzie s/s Earsten Prince repatriowany do Polski.

Do Gdańska przyплыł 22 kwietnia 1947 r. Tego samego dnia przeszedł przez cło (przywiózł ze sobą radioodbiornik „Murphey”) oraz dostał zlecenie (rozkaz wyjazdu) na przejazd pociągiem do Bydgoszczy, gdzie oczekiwała go żona oraz syn.

23 kwietnia 1947 r. został zwolniony przez R.K.U. Bydgoszcz - miasto z czynnej służby wojskowej, bez prawa noszenia munduru³¹.

4. OKRES 23.IV.1947 R. – 28.VI.1981 R.

4.1. 1947 – 1973

W listopadzie 1949 r. Józef Gałka otrzymał, na dzień 2 grudnia 1949 r., wezwanie z R.K.U. Bydgoszcz - Miasto zgłoszenia się celem weryfikacji stopnia oficerskiego. W wyniku owej weryfikacji stopień chorążego nadany w Anglii nie został uznany.

Dnia 1 stycznia 1951 r. został zwolniony od powszechnego obowiązku wojskowego (ze względu na przekroczenie granicy wieku).

Od 1 listopada 1947 r. pracował w Rejonowym Urzędzie Likwidacyjnym w Bydgoszczy na stanowisku referenta, a później sekretarza. Pracę w urzędzie skończył 31 czerwca 1951 r. Od 1 lipca do 31 grudnia 1966 r. pracował jako inspektor w Wydziale Finansowym Prezydenta Miejskiej Rady Narodowej w Bydgoszczy.

1 stycznia 1967 r. został przeniesiony na emeryturę. Podjął pracę na pół etatu na stanowisku starszego referenta w Wydziale Finansowym Urzędu Komorniczego MRN w Bydgoszczy. W lipcu 1972 r. otrzymał dyplom za 25 - letnią pracę w Radach Narodowych.

31 sierpnia 1973 r. rozwiązał stosunek służbowy z pracy na pół etatu i przeszedł na zasłużony odpoczynek.

4.2. 1973 – 1981

9 kwietnia 1976 r. uchwałą Rady Państwa, za udział w Powstaniu Wielkopolskim, został mianowany na stopień podporucznika.

16 grudnia 1976 r. uchwałą Rady Państwa został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (legitymacja nr 2814-76-48), a 31 grudnia Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym (legitymacja nr 2715-76-17).

Józef Gałka zmarł 28 czerwca 1981 roku. Został pochowany na cmentarzu parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ulicy Ludwikowo w Bydgoszczy.

---

³¹ Na podstawie Rozk. Szefa Dep. Pers. MON nr 06228/V/0 z dnia 12 czerwca 1946.

Jego życiowym mottem, które wielokrotnie powtarzał i w którego duchu wychował syna, były trzy słowa; „*BÓG, HONOR, OJCZYZNA*”.

5. SPUŚCIZNA ARCHIWALNA. ZDJĘCIA I DOKUMENTY

Z archiwum domowego, będącego w posiadaniu Ryszarda Gałki, przeanalizowałem 727 materiałów, w tym 674 zdjęć i 53 dokumenty. Największą ilość zajmują zdjęcia mające charakter rodzinny, niewiele mniej jest zdjęć o tematyce wojskowości z okresu międzywojennego oraz z pobytu w Szkocji. W drugiej kolejności należy wymienić bardzo interesujące zdjęcia związane z Powstaniem Wielkopolskim. Oprócz wymienionych są ukazujące pobyt w Grecji, Francji, pobyt gen. Sikorskiego w Tobruku oraz zdjęcia powojenne.

43 zdjęcia zostały opisane bądź też posiadają opis (datę, miejscowość) na zdjęciu. Zdjęcia przetrwały próbę czasu bardzo dobrze, część luzem, część w oryginalnych oprawach i albumach. Format zdjęć jest różnorodny; począwszy od małych portretowych (6cm x 8cm), po zdjęcia duże grupowe i pamiątkowe (12,5cm x 18cm). Największą grupę stanowią zdjęcia o formacie 8,5cm x 13,5cm, bądź też zbliżonym.

Na zbiór dokumentów składają się artykuły prasowe, życiorysy, życzenia ślubne (z 1933 roku), legitymacje, dowody tożsamości, karty łowieckie, różnego rodzaju zaświadczenia, dyplomy, karty oraz zeszyty ewidencyjne. Najstarsze z tych materiałów pochodzą z końca XIX wieku, najnowsze z końca XX.

Reasumując, do najbardziej cennych oraz interesujących należą zdjęcia przedstawiające żołnierzy niemieckich z okresu I wojny światowej, powstańców wielkopolskich, sprzęt i uzbrojenie wojska polskiego w okresie międzywojennym oraz pokaźny zbiór fotografii gen. Sikorskiego. Wśród dokumentów na uwagę zasługują zeszyty ewidencyjne przedstawiające szlak bojowy oraz przebieg służby Józefa Gałki w okresie 1918-1945 i spisane własnoręcznie życiorysy.

ZAKOŃCZENIE

Napisanie niniejszej bibliografii stało się jednocześnie przyczynkiem do przeprowadzenia analizy oraz usystematyzowania zebranych informacji o służbie wojskowej i zmieniających się kolejach losu Józefa Gałki. Dzięki wykonanej pracy otrzymałem chronologicznie uporządkowaną biografię, która zarazem stała się charakterystyką 80 - letniego okresu historii Polski, przedstawionej w skali życia jednej osoby.

Józef Gałka urodził się 13 marca 1900 roku w Jerce, niedaleko Kościana. W marcu 1918 roku powołany został do służby wojskowej w armii niemieckiej i walczył na froncie zachodnim. Wróciwszy w listopadzie 1918 r. do kraju, wstąpił ochotniczo w szeregi powstańców wielkopolskich. Brał udział w zajęciu lotniska Ławica, koło Poznania. Od marca do czerwca 1919 r. walczył pod Lwowem. Od października 1919 r. walczył w wojnie polsko – rosyjskiej. Brał udział w bitwie warszawskiej oraz niemeńskiej.

W okresie międzywojennym został mianowany podoficerem zawodowym i służył jako instruktor karabinów maszynowych w Oficerskiej Szkole dla Podoficerów w Bydgoszczy. Po rozwiązaniu uczelni służył w II Oddziale Sztabu Głównego

w Bydgoszczy. Po wybuchu wojny, w nocy z 18 na 19 września, przekroczył granicę polsko – rumuńską i został internowany. Uciekł z obozu i poprzez Rumunię, a następnie Jugosławię dotarł do Grecji. Stamtąd, drogą morską, przedostał się do Francji, gdzie sprawował funkcję podoficera ewidencyjnego. 5 czerwca został ewakuowany i w dwadzieścia dni później dotarł na wyspy brytyjskie. Od czerwca 1940 r. do kwietnia 1947 r. przebywał w Anglii na stanowisku podoficera kancelaryjnego. W kwietniu 1947 r. powrócił do kraju. Będąc zwolnionym z czynnej służby wojskowej, podjął pracę w Rejonowym Urzędzie Likwidacyjnym, a później w Miejskiej Radzie Narodowej. Zmarł 28 czerwca 1981 roku.

Jedyną rzeczą, której żałował przez całe życie, było to, że „za mało bolszewików wybił, a miał ku temu okazję”.

LITERATURA

1. Bauer P. *55 Poznański pułk piechoty*, Warszawa 1991.
2. Borchólski M. *Z saperami generała Maczka*, Warszawa 1990.
3. *Bydgoska Szkoła Podchorążych*, Księga pamiątkowa, Bydgoszcz 1930.
4. Czubiński A., Grot Z., Miśkiewicz B., *Powstanie Wielkopolskie*, Poznań 1983.
5. Jońca A., *Wojsko Polskie 1939 – 1945*, Barwa i broń, Warszawa 1990.
6. Krogulec G., *Krzyż Walecznych*, Warszawa 1998.
7. Odziemkowski J., *Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1996.
8. Piłsudski J., *Rok 1920*, Warszawa 1927.
9. Tarczyński M., *Bitwa Lwowska 25 VII - 18 X 1920*, Dokumenty operacyjne, tom 1 Warszawa 2002.
10. Tarczyński M., *Bitwa Niemeńska 29 VIII - 18 X 1920*, Dokumenty operacyjne, tom 1 Warszawa 1997, tom 2 Warszawa 1999.
11. Tarczyński M., *Bitwa Warszawska 13 - 28 VIII 1920*, Dokumenty operacyjne, tom 1 Warszawa 1995, tom 2 Warszawa 1996.

JÓZEF GAŁKA – LIFE OF A SOLDIER

Summary

Józef Gałka was born on March 13th, 1900 in Jerka, not far from Kościan. In March 1918, he was called up to military service in the German Army and he fought at the western front. After returning to Poland in November 1918, he voluntarily joined the ranks of Wielkopolska insurgents. He took part in seizing the Ławica airfield, near Poznań. From March to June 1919, he fought near Lviv. From October 1919, he struggled in Polish-Russian War. He participated in Warsaw and Niemen battles.

In the period between the two world wars, he was promoted to the rank of a career non-commissioned officer and performed duties as an instructor of machine guns in the Officers' School for Non-commissioned Officers in Bydgoszcz. After disbanding the school, he served in

the 2nd Department of the General Staff of the Polish Army in Bydgoszcz. When the war broke out, on the night of September 18th-19th, he crossed the Polish-Romanian border, where he was interned. He escaped from the camp and via Romania and then Yugoslavia he reached Greece. From there, by sea, he got to France, where he performed a function of a personnel non-commissioned officer. On June 5th, he was evacuated and 20 days later he arrived in Great Britain. From June 1940 to April 1947 he worked in England as an non-commissioned officer clerk.

In April 1947, he returned to Poland. Discharged from active duty he took up a job in the District Liquidation Office, and then in the Municipal National Council. He died on June 28th, 1981.

Key words: *Józef Gałka, biographies, Wielkopolska insurgents, war 1914-1918, war 1939-1945, military service*

Artykuł recenzował: dr hab. Ryszard KAŁUŻNY, prof. DSW